

UDVARHELYI HIRADÓ

UDVARHELYVÁRMEGYE FÜGGETLEN POLITIKAI LAPJA

Az »Udvarhelyvármegyei Gazdasági Egylet« hivatalos közlönye.
 Alapvetési ára: Egész évre 12 K. Negyedévre 3 K. Tanítóknak, Jegyzőknek 10 K.
 Egy szám ára 24 fillér.

Az »Udvarhelyvármegyei Jegyzői Egylet« hivatalos közlönye.
 Szerkesztőség és kiadóhivatal Kosuth-utca 14 sz. — Megjelenik minden vasárnap.
 Nyilttér soronként 80 fillér.

Arz Arthur

tábornokot, a hadsereg vezérkari főnökét, Székelyudvarhely város közönsége díszpolgárának választotta. Az egykori székelyudvarhelyi vadászhadnagy, a rokonszenves gavallér, a 80-as évek társadalmának legkedveltebb embere, a világháború egy nehéz momentumában, mint hódító hadvezér jelent meg újra körünkben. Limanov, Kama-row, Breszt-Litovszk után Erdély felszabadítása következett, melyet a szerencsés kezű vezér annyi dicsőséggel, oly talentummal és gyorsasággal hajtott végre, hogy különösen a mi, — kiket az orosz betört ellenség édes szülőföldünk elhagyására kényszerített, — soha el nem muló hálánkat, őszinte szeretetünket és mély ragaszkodásunkat váltotta ki. Az örök igazság törvénye még nem villámlott át oly láthatóan és oly közvetlenül a háborús sorsok fellegein, mint Oláhország rabló kíséretének esetében az Arz tábornok hadvezéri talentumán keresztül.

Székelyudvarhely város, de az egész Székelyföld szívébe zárta Arz tábornokot, ki agyuk dörgése, vert seregek szilaj kergetése és vérzivatar közepett is megmaradt annak a mindig derűs hangulatu, meleg szívű, de kemény kezű katonának, a kinek őt ismertük s a mely a nagy dolgok végbevitelére teremt emberek Istentől jövő adományja.

Szeptember közepe táján árvultak el a mi otthonaink, s a következő hó derekán szép, ragyogó őszi verőfényben már újra megszólaltak az otthon imára hívó harangjai s lelünk, mely reszkette merült el a fekete búban és néma fájdalomban, felemelkedett a mindenség Urához és forró imában adott hálát, hogy megsegítette igazságért küzdő fegyvereinket; azokat a fegyvereket, a melyeket Arz tábornok irányított, a kinek hatalmas nyomása és a mi vitéz előre rohanó katonáink halált megvető bátorsága alatt, alig pár hét után, ellenséges hadseregek semmisültek meg és akadályok omlottak szét.

Az egykori székelyudvarhelyi vadászhadnagy szédületesen nagy pályát futott be s a világháború szárnyain immár a világtörténetbe lépett. A megtett pályán azonban soha egy pillanatra sem feledte azokat az érzéseket, melyek őt a szülőföldhöz, Erdélyhez, fűzték, de nem feledte el a fiatal évek kedves napjait, melyek éppen Székelyudvarhely városra emlékeztetik. Ennek a városnak a közönsége őszinte, mély megbecsüléssel és hálával emlékezik Arz Arthur tábornokra, s hogy ennek külső kifejezést adjon, őt díszpolgárának választotta. Mély tiszteletünket,

soha el nem muló hálánkat kívántuk ezzel leróni és a midőn Székelyudvarhely városnak és megsanyargatott közönségének ez alkalomból forró üdvözlétét, mély tiszteletét tolmácsoljuk, ől bennünk a remény, hogy az

ő törhetetlen energiájával, vas akaratával, lángoló vitézségével, ellenségeink végleges leverésével elhozza, vitéz hadseregei élén, részünkre a győzelmes békét.

Termeljünk többet.

Ennek a mostani háborúnak sok irányban történt karakterizálása között van az is, hogy az nem csupán csak az ellenséges hatalmak hadseregeinek egymással szemben való harca, hanem egyuttal az illető nemzeteké is. Népháború. Így is indult meg többé-kevésbé mindenütt, de nálunk valóban, mert mi igazán egyértelműleg akartuk a Szerbia elleni háborút. És Szerbia is nem csupán csak katonasága által védekezett, hanem részt vett a védekezésben az egész nép még ugyan igazi elkeseredettséggel. Vilmos császár maga is úgy nyilatkozott Nisben, hogy „felfegyverzett népem teljesíteni fogja kötelességét“, tehát egész népe és nem csupán csak a katonasága. S látjuk is eléggé, hogy az így is van.

Ma a létért folyó küzdelemben a népek állanak egymással szemben, nem csupán csak az által, hogy a fegyveres katonaságot ők szolgáltatják, hanem azáltal is, hogy mindenféle hadiszolgáltatásnak forrása a népben van.

Ma tulajdonképpen többé nem is katonai szolgálatról van szó, a szónak militárista definiója szerint, hanem polgári kötelességről, amit a haza iránt tartozik teljesíteni mindenki módjához képest, egyik rész fegyveresen, a másik fegyvertelenül, de a haza létéért folyó küzdelemben helyt kell állania mindenkinek. És odáig jutottunk a háború tetőfokán, hogy megszületett egyik szolgálatot éppen olyan fontosnak tartani, mint a másikat, egyiket olyan szükségesnek a küzdelem sikere érdekében, mint a másikat. Ha mi itthon levők nem szolgáltatjuk a katonaságnak a küzdelemhez szükségeseket, a katonaság nem képes feladatának megfelelni. Ebben az általános kötelességerzetben meg kell hogy találja mindenki a maga helyét, annál inkább az a foglalkozási ágazat, amelyen ő is időktől fogva nyugodott és meggyugszik a haza.

Ez népies nyelven elég érthetően van előadva, de miutegy szükségesnek látszik bevezetőül a következőkhöz.

A háborúnak már régóta a legfontosabb kérdése a kenyérgkérdés, de amely ma igazán az élére van állítva.

A hatalmi érdekek mellett régtől fogva vagyoni, gazdasági érdekekért foly a háború a jövőt tekintve, de minden érdekét a háborúnak a kenyérgkérdés fogja eldönteni. A fegyveres erőre nézve ma meglehetősen tisztában vannak az ellenfelek egymással, de arra nézve nincsenek tisztában, hogy melyik bírja a kenyérről tovább, illetve hogy melyiknél fogy el az hamarabb. Ezen fordul meg minden. Ezt mindenki annyira így látja, hogy ezen kérdés fontosságának a bizonyítására igazán nem szükséges a szó. Ma a haza legfőbb követelése, hogy legyen kenyér. Legyen kenyér a katonaság részére a harctéren és legyen kenyér a munkásság részére idehaza. Ami van azzal úgy kell élni, hogy jusson is, maradjon is egész az ujig. Emellett azon kell lenni, hogy új legyen bőve, minél több, hogy ebben a többen, ebben a

bőtermé ben vagy legyen és tartós az erőnk, hogy bírjunk mindent, amit a hazáért kell, amikor annak léte forog nem kockán, hanem kérdésben. Ma országos jelszó a *gazdálkodási kényszer*. Kötelességünk kényszeríteni munkánkkal a földet, hogy az Isten áldásával teremjen, *teremjen minél több élelmiszert* embernek és állatoknak. Aki ebbe a kötelességbe nem áll be, vagy nem úgy áll be, mint a hogy kell, azt arra hatalmi erővel is lehet és kell kényszeríteni. Erre a gazdálkodási kényszerre a helyzet teljes ismerésével miniszteri rendelet is van.

A székely mint a harctéren, úgy itthon is ebben a tekintetben is megteszi a kötelességét. De meg is kell, még pedig ha lehet ezzel a kifejezéssel élni: *fokozott mértékben*.

Nem rekriminálok népünk ellen, mert hiszen a székely általában serény és munkás; csakis így tudott megélni kevés és itt ott bizony elég silány földjén; de a mai helyzetben a kényszer folytán a *követelmények a földdel szemben* annyira megváltoztak, hogy azokat az *eddig gazdálkodási rendszer mellett* kielégíteni nem lehet; ma tudni és akarni kell a földet jobban művelni, mint a hogy azt eddig az ősi szokott gazdálkodási rendszerrel tettük, hogy az jobban teremjen és teremjen meg mindent, amire szükségünk van nekünk is, de főképpen a hazának. A föld a haza földje, mi aurak csak haszombérői vagyunk; tehát adja meg a föld a hazának is, amire annak szüksége van; ezt pedig Isten áldása mellett csakis *munkánk által* adhatja meg. Ezt a több tudással, nagyobb ahhozértéssel, serény mozgással és gondos utánjárással való gazdálkodást ugyan a mai kényszerhelyzet kívánja, de hasznát veszik annak után is a jövőben. És itt egy fontos mórdativalóhoz érkeztem el.

Emelni kell általában vagyonszerződésünket, vagyoni jólétünket, hogy népünk semmiféle rétege se szenvedjen a szükségekben hiányt. *Oda kell hatnunk*, hogy népünk gazdálkodással és takarékoszággal hozza és tartsa magát olyan állapotban, hogy tudjon úgy lakni, úgy táplálkozni s úgy ruházkodni, főképpen hogy tudja *gyermekét* úgy tartani, hogy egészségesen élhesse. Hogy miért? Hát azért, hogy legyen egészséges és *erőtlen a székely*, hogy bírja a munkát a saját és a haza érdekében és . . . és hogy bírja a retalán bárhőnnon feléje irányzott ütést magától elhárítani.

Nem akarom ugyan, hogy a székely verekedő nép legyen, most is elég virtuoskodó, *nevelni kell*, hogy rossz szokásait letegye, de mégis úgy kell nevelni, hogy feladatának itt ezen a helyen képes legyen mindenkori megfelelni. A béke mégis csak be fog következni, s kívánjuk, hogy az legyen tartós, legyen örök béke, de a békében is szüksége lesz népünknek az egészségre az erőre, annak hasznát tudja venni. Ehhez az egészségre, ehhez az erőhöz pedig szükséges az *általános jólét*, hogy legyen jó lakása, tudjon jól táplálkozni s ruházkodni, azonban nem dinor dano-

mozoi s cifrákodik.

Megvallom őszintén, hogy népünk külső kinézetével, mintegy fizikai korporációjával nem voltam megelégedve, mintha abban a régihez képest itt ott hanyatlást észleltem volna, ami fölött sokat zörztőlődtem, hogy régebben derekabb kinézése volt a székelynek: de amikor 1914. augusztusban „Feldbatalionunkat“ utunk bocsátottuk, annak szemléletén megtelt a szemem örömmel. Azóta megfordult itt az országuk, az egész monarchiának minden részéből sok mindenféle nép, állásomnál fogva módomban volt azokkal közvet-

len érintkezni, voltak is közöttük derek emberek, értelmes, ügyes fiúk, de a székelyt egy sem multa felül. Sőt mint katona a székely mindeuknál több volt. *Est a népet minden tekintetben emelni kell,* illetve oda kell hatni, hogy az emelkedjen.

A vagyonygyűjtéssel, illetve vagyonosodással azonban nem akarom népünket ideális szempontoktól elvonni s mintegy szellemi-küli lelketlen materialistává tenni, de sőt éppen azt akarom, hogy képebb legyen ideális feladatainak, céljainak élni s annak minél több szolgálatot tenni.

Pál István plebános.

Arz tábornokot, a vezérkar főnökét, Székelyudvarhely város diszpolgárának választotta.

Felémelő, szép formában rőtta le Székelyudvarhely város közönsége a Székelyföldet felszabadító hadvezér iránt érzett háláját: a hó 13-án tartott *diszközgyűlésben* a polgármester javaslatára *Arz* Arthur tábornokot, a hadsereg imént kinevezett vezérkari főnökét a város *diszpolgárává* választotta.

A diszgyűlésen a képviselőtestület tagjai tömegesen jelentek meg s különösen sulyt adott annak, hogy vezetőifelhaink siettek legelő járni a minthogy a katonaság is képviseltette ott magát. A lelkesedésnek és megértésnek egy csodálatos hulláma ömlött át a gyűlésen, melyet nyilván önnepiesnek tervezett a tanács, mégis a siker, mely elkövetkezett, a lelkesedés, melylyel a polgármester megtett javaslatát elfogadták, bizonyára felülmulta azt, amit reméltek.

A gyűlést Dr. *Majthényi* Miklós polgármester a következő beszéddel nyitotta meg:

A polgármester indítványa.

— *Tekintetes képviselőtestület!* Azt hiszem még mindig élénken emlékezetében állanak mind nyájuuknak azok a szomorú órák és napok, amelyben szülőföldünk, részben pedig addigi munkaterünket a legmélyebb esőggedés és kétségbeesés között abban a biztos tudatban hagytuk el, hogy szűkebb értelemben vett hazánkat többet viszontlátni soha sem fogjuk.

Szalmás elvonulásunkor fájó keserűséggel hallgattuk a vigasztaló szöveget, hogy hazánkba rövid időn belül vissza fogunk térhetni. Amit akkor nem gondoltunk, teljesedésbe ment a gondviselés mindenható hatalmával, mert végtelen örömlünkre másfél hónapot alig meghaladó számki-vetés után megérhettük azt a várvavárt pillanatot, amikor visszatérhettünk otthonukba.

Annak, hogy él még a magyarok Istene, a gondviselésnek hazánk történetében nem egyszer előforduló bizonyítékát kell látnunk abban — és ez végtelen örömlünkre kell, hogy szolgáljon, — hogy székely szülőföldünk dicsőséges felszabadítása egy oly hadvezér nevéhez fűződik, ki maga is Erdély szülőtte, de még nagyobb örömlünkre kell szolgáljon az, hogy-e dicsőséges hadvezérnek ifjúkori emlékei nyavárosunkhoz fűződnek és még fokozottabb örömlünkre kell szolgáljon az, hogy diadalmas hadjáratát városunkban folytatta és fejezte be, mely városnak polgársága iránt mindig a legnagyobb szeretettel viseltetett.

Kedves kötelességet vélek teljesíteni — és azt hiszem mindnyájunk obajtásával találkozom — akkor, mikor a mélyen tisztelt képviselőtestületnek módot kívánok nyújtani arra, hogy jölvönök strassenburgi Arz Arthur vezérkari főnök Öngyméltóságának legmélyebb szeretetünket és hálaérzetünket kifejezhessük. (Éljenzés.)

Tudva azt, hogy Öngyméltóságú mily szeretettel gondol a városra és a város polgárságára, biztos vagyok benne, hogy a város közönsége részéről jövő tisztelet és szeretetteljes elismerés és köszönetkifejezés Öngyméltóságánál a legnagyobb örömet fogja kelteni és a város és az Ő közötté már meglévő benső viszonyt még melegbé fogja tenni.

Tekintetes képviselőtestület! Szeretetteljes hálánk legmélyebb kifejezésének azt tartom, hogy *váltsunk meg a szeretett hadvezért városunk diszpolgárának* és addig is, míg az erről kiállított okiratot neki kézbesíteni tudjuk, adjon a képviselőtestület felhatalmazást, hogy megválasztásáról értesülhessem és vezérkari főnökké történt kinevezéséhez táviratilag kívánhassak szerencsét. (Hosszantartó, zajos éljenzés.)

Erre vonatkozó határozati javaslatom a

következő:

A diszoklevél.

Mi akik egybe gyűltünk, vagyis Székelyudvarhely város képviselőtestülete, határozatilag kimondjuk, hogy Straussenburgi Arz Arthur Öngyméltóságát a város diszpolgárává megválasztjuk, erről őt az alábbi szövegű oklevéllel értesítjük:

Diszpolgári oklevél.

Mi Székelyudvarhely r. t. városnak, mint a Székelyföld anyavárosának képviselőtestülete ezennel tudomására adjuk úgy a jelen, mint a jövő nemzedéknek, hogy az Urnak 1917-ik évi márczius hava 13-ik napján d. e. 11 órakor városunk tanácsháza termében megírtott diszközgyűlésünkön Nagyméltóságú strauszenburgi Arz Arthur cs. és kir. gyalogsági tábornok urat, az összes fegyveres erő vezérkari főnökét egyhangú akarattal és lekesedéssel városunk diszpolgárává választottuk meg. Ő: polgáraink kiváló beiktattuk.

Székelyudvarhely város polgármestere a képviselőtestületet ezen határozatát, mely díszos kiállítási diplomában lesz megírva, a következő levél kíséretében küldi el a vitéz tábornoknak:

Nagyméltóságú strauszenburgi Arz Arthur cs. és kir. gyalogsági tábornok urnak, az összes fegyveres erő vezérkari főnökének.

Szervezkedés a gyümölcsstermelés ügyében.

E nagyfontosságú és gazdagon jövedelmező mezőgazdasági ágak felkarolása érdekében gyakran hangzott el az az Udvarhelyi Híradó hasábjain. Felszólalásainkban állandóan sürgettük egy olyan társadalmi szervezet létesítését, mely a *vármegyei gyümölcsstermelés* ügyét felszinen tartja s annak fejlesztését célul tűzte ki. Volt okuk ezt megtenni. Erdélynek egyetlen vármegyéje sem dicsőkedhetik olyan tömeg gyümölcsstermeléssel mint éppen Udvarhelyvármegye, de egyetlen vármegye nincs annyira gyümölcsstermelésre predesztinálva, mint a mi vármegyénk. Azonban tömegstermelésünk nem rendszeres, hanem szórványos s emiatt gazdáink az értékesítésnél nem értékelik s ma sem érik el azon árakat, melyeket az inkolázott gyümölcsstermelés önmagában biztosít.

Ikola és rendszer megteremtése szükséges, mely nemcsak oktat és nevel, hanem tevékenységre is serkent, hogy a még megszámlálhatatlan számban üresen távozó kertek, beldéségek és dülök betelepítését szorgalmazza, ebben gazdáinkat segítse, példát statuáljon és a gyümölcsértékesítés kérdését kezdje előkészíteni, mert *nem ma radhat úgy a helyzet, amint az fennáll ma.*

Igaz, hogy háboru van, még pedig olyan háboru, mely csaknem minden ép kéz és lábú férfit a harcmezőre szólít s most, ilyen időben, nem igen volna helye semmiféle különlegesebb akciónak. Igen ám, de ez a háboru gazdasági harc, életre halálra való viaskodása gazdasági fölényünknek és gazdasági berendezkedésünknek, mely a legnagyobb részeket űti a nemzetgazdaság épületén, amelyet a háboru nyomában nemcsak beépíteni szükség, de ki is kell tölteni. A háboru után pedig egyszerre fognak felszabadulni a gazdasági versenyek és értékek lekötött erői és egy-

A ma harmadik éve dúló világháborúnak világszemélyek szűs fergetege s a galád és aruló oltak nemzetnek orvátmadása vérel szerzett és vérel szatott szeretett Székely városunkat és annak népeit sem kímélte a kemény megpróbáltatások és szenvedésektől. Mult év őszén az oláh invázió folytán földönfutókka lett polgarságunk mindennapi imájában kérte Istenét, hogy küdjön egy dicsőséggel övezett hadvezért, a ki galád ellenségeinket letiporja s édes otthonukat ismét visszazadja minékük. És ime az istent gondviselés Nagyméltóságodai rendelte Székelyföldünköt már-már elnyelással fenyegető ellenségeink elűzésére.

Hogy ezt Nagyméltóságod, mint Erdély szülőtte, mily szentalitással, tapintattal o dotta meg és hogy mennyi és milyen dicső csatákban kergette az önhit ellent hazájába vissza, azt a legidőbb hadur elismerése igazolja és a történelem jövő lapjai fogják méltányolni. Városunkat nemcsak megcsiszította az ellenségől, de abban a szerencsében is részesítette, hogy üdvözölhettük falaink között s visszamelekedünk azon időre, mikor dicsőséggel teljes pályájára kezdetén, mint ifju hadnagy, szintén városunknak volt lakója.

A menekülősből visszatért város lakossága mily hálaival emlékezik vissza Nagyméltóságod szeretetreméltó egyéniségére. Sok ezer székelynek adta vissza otthonát, sok millió könnyet törölt le diadalmas alakjára tekintő népünk szeméből.

Bizakunk vagyunk rá, hogy a diadalmas hadvezért falaink között tisztelhetjük, minket a legelővékenyebb bünasmódban részesített s határtalan tiszteletük és ragaszkodásunk jövel városunk diszpolgárává választottuk, melynek elfogadására kérjük.

Lekezdéssel üdvözöljük Nagyméltóságodat az összes fegyveres erő vezérkari főnökké történt legfőbb előléptetése alkalmából, a újabb működéséhez Isten Áldását, sikert sikerre és végső d adalt kívánunk.

Arz tábornok köszönete.

A közgyűlés határozatát a polgármester a következő táviratban tudatta Arz tábornokkal:

— Székelyudvarhely város közönsége ma tartott képviselőtestületi ülésében Nagyméltóságodat halás szeretete jeléül a város diszpolgárává választotta meg és utasított, hogy addig is, míg a diszpolgári okiratot módunkban lesz Exczellenzciádunk átnyújtani, a képviselőtestület határozatát Nagyméltóságoddal közöljem. Mídon e megbízásunk a legnagyobb készséggel steket eleget tenni. Kérem Nagyméltóságodat, hogy a megválasztást tudomásul venni, vezérkari főnökké történt kinevezetéséhez pedig szerencse-kívánataimat fogadni méltóztassék Dr. Majthényi polgármester.

Arz tábornoktól ezen táviratra a következő sürgöny válasz érkezett:

Majthényi polgármester urnak Székelyudvarhely.

Kérem, fogadja úgy ön, mint a képviselőtestület halás köszönetem diszpolgárára történt megválasztásom alkalmából. Szintegy üdvözlőket is őszintén köszönöm. Arz gy. t.

szerre fogják sorompóba szolítani a mezőgazdaság és iparuk minden ágát és pedig nem a régi ábrázattal, hanem új, valami más, tökéletesebb formákkal, amelyekből sokan fognak visszariadni, akik nem értik meg az új világ új követelményeit.

A feltétlen bekövetkező gazdasági evolúcióna most a háboru vérzivatarában kell előkészülnünk s a tervszerű munkát megkezdünk. Azért látjuk szükségességét a gyümölcsstermelés fokozása és fejlesztése érdekében való szervezkedésnek most, mert a háboru után már elkéstem vele. Minden perc és minden óra, amit az előkészületektől elvonunk, óriási veszteségünket fogja jelöteni a békés idők gazdasági háborujában.

A háborus állapotok közepette egyet feltétlen bizonyossággal látunk. Azt, hogy a kisebb gazdasági ágak előtörése és homioktérbe jutása domináló kérdése lett a mező- és nemzetgazdaságnak. A konyhakertészet, a gyümölcsstermelés, a méhészet, a baromlitenyésztés, a nyultenyésztés stb. stb. ma már ott húzódnak meg a mezőgazdaság nagyobb ágazataival s a közszükséglet álló gazdasági ággá avatta azokat. És sajnos, hogy mi épen ezekben nem bírjuk a versenyt s ezekben nem vagyunk mesterek. Pedig a háboru után a kérdések körül kell millió meg millió gazdánk versenyt futnia s a gyümölcsstermelés lesz az, mely a többi között a legnagyobb sullyal fog ráuehozodni a vármegyére.

Ilyen kilátások közepette örömmel üdvözölhetjük *Lányi* Imre posta felügyelő, a vármegyei méhészegyesület elnökét, kiváló pomologusaink a méhészek közgyűlésére beayutott javaslatát, hogy a méhészegyesület vegye programjába a gyümölcsstermelés fejlesztésének munkálatát és tervszerű programot dolgozva ki, lásson hozzá a betelepítések szorgalmazásához. Észközőjü ki a

